

Breve xenealoxía de Virxinia e Castelao

Luís Ferro Pego
leonvenera@hotmail.es

Resumo. Preséntase unha breve xenealoxía de Virxinia Pereira Renda e do seu home o ilustre galeguista Alfonso Rodríguez Castelao, veciños que foron desta vila da Estrada e que unha loita fratricida os levou a un desterro forzoso en ultramar, lonxe da súa querida Galiza. Hoxe Castelao repousa no Panteón de Galegos Ilustres na cidade do apóstolo Santiago e os restos de Virxinia e do seu fillo no cemiterio de Figueroa da Estrada, na terra que os veu nacer.

Abstract. Brief genealogy of Virxinia Pereira Renda and his husband, Alfonso Rodríguez Castelao, a distinguished pro-Galician man. These inhabitants of A Estrada were forced to exile overseas, far from their beloved Galicia, because of a fratricidal strife. Today, Castelao rests in a mausoleum in Santiago de Compostela and the remains of Virginia and her son are in Figueroa cemetery, in A Estrada, the place where they were born.

A Estrada, garda un profundo recordo destes persoeiros. Castelao deixounos debuxos fermosísimos, como a torre de Guimarei, a igrexa de Ouzande ou a fonte do pazo de Oca e unha morea de contos con imaxes da Estrada.

Pero lembremos que Castelao foi unha persoa represaliada politicamente polo franquismo. El xa o tiña asumido cando uns días antes da guerra civil e estando en Madrid para o acto da entrega nas Cortes do Estatuto de Autonomía de Galiza que acaba de ser votado, díxolle a Otero Pedraio:

Mira, Ramón, eu non voltarei a Galiza, non voltarei a ver a miña nai; vai vir unha guerra terrible e perderemos nós, os de esquerda.

Non sería ata despois da chegada da democracia cando os mesmos que o ignoraron e repudiaron foron os que repatriaron os seus restos mortais e fixeron ondear timidamente a bandeira da Galiza para ningunear o pobo, querendo mostrar unha terra libre e galeguista. Nunca máis lonxe da realidade, na Galiza aínda hoxe predomina

Igrexa de Ouzande.

Cruceiro de Ouzande.

mina por imposición unha lingua estranxeira, o que nos demostra que Castelao segue esquecido na lembranza.

Na vila da Estrada dúas rúas levan os nomes de Virxinia Pereira e Alfonso Castelao e a casa que o pai de Virxinia, don Camilo Pereira Freijenedo, mandou erguer na rúa Pérez Viondi, –apelidos dun dos seus xenros– hoxe en día atópase restaurada e en excelente estado de conservación. Nas portas desta casa están as iniciais do fundador do inmobile C. P. Camilo Pereira e no portal do xardín a data de 1889.

Precisamente neste ano de 1889 a Camilo foille concedida autoriza-

Edificio na rúa Pérez Viondi

ción para establecer un servizo público de carruaxes polas carreiras da Estrada a Caldas, a Santiago, á Coruña e a Pontevedra. Esas liñas explotáronas despois outras persoas ligadas á Estrada como Sanjurjo Badía. Don *Camilo Pereira Freijeiro* era natural de San Facundo de Seoane, concello do Carballiño (Ourense), onde naceu o día 23 de febreiro do ano de 1846, fillo de don Hipólito e dona María, esta natural de Santa María de Arcos, concello do Carballiño, neto por liña paterna de Juan Pereira e María López, natu-

Porta principal iniciais
C P de Camilo Pereira

rais de Arcos, e pola materna, de Francisco Freijenedo e de Teresa Casero, naturais de Seoane.

Camilo, avogado, chegou á Estrada na década dos sesenta como procurador dos tribunais do novo Partido Xudicial da Estrada. Mantiña unha estreita relación coa familia Riestra e así no 1914 ofreceu unha cea na súa casa ao deputado electo a Cortes pola Estrada desde 1908, Raimundo Riestra Calderón.

Don Camilo Pereira Freijenedo exercía a avogacía na vila da Estrada, e foi o decano dos avogados. Ostentou o cargo de deputado en varias ocasións, entre 1888 e 1896, pois era amigo dos Riestra. Logo fóronlle mal as cousas e cambiou de partido, pasándose aos conservadores e apoiando a seu xenro Pérez Viondi, que nunca chegou a triunfar. No ano 1920 desempeñaba o cargo de secretario do xulgado de 1º Instancia e Instrución da vila.

Camilo Pereira mantiña unhas importantes relacións sociais. Na casa familiar de Camilo realizábanse magníficas festas ás que acudían personaxes de toda Galicia. En abril de 1900 dicíase: «De nueve a doce de la noche, se bailó incesantemente a los acordes del piano tocado con ejemplar maestría por Clemencia Pereira de Paratcha y sus hermanas».

Camilo contraeu matrimonio canónico o día 23 de xullo de 1873 na Estrada na casa habitación de dona Tomasa López, nai da desposada, oficiando a cerimonia o crego da parroquia de San Paio da Estrada don Francisco Coto. A noiva, dona Peregrina Renda López era natural da parroquia de San Bartolomeu de Pontevedra, onde veu ao mundo o día 23 de agosto de 1853, filla de don Felipe Renda, natural de Santo André de Veá, concello da Estrada, e de dona Tomasa López Cubillo, natural San Xoán de Sabardes, en Muros (A Coruña). Dona Peregrina era neta por liña paterna de don Francisco Renda e dona Teresa Reyes, aquel de Santo André de Veá e esta de San Xurxo de Veá, e por liña materna de don Benito López e dona Lorenza Cubillo, ambos naturais de Pontevedra.

Don Camilo e dona Peregrina casaron logo polo xulgado da Estrada o día 13 de agosto de 1873, pois así era preceptivo polas leis que imperaban nese momento.

Finaron ambos esposos en Vigo, don Camilo en setembro de 1931 e dona Peregrina o día 14 de novembro de 1934.

A súa prole foi numerosa, acorde aos tempos en que vivían. Tivo sete fillas, casando a todas vantaxosamente:

1. *Sara Plácida Cándida Pereira Renda*. Nace o 7 de maio de 1874 na Estrada, onde contrae esponsais o día 17 de decembro 1898, con *Alfredo Pérez Viondi*, nado en Cuba en 1861, fillo de Antonio Pérez Marquesa, natural de Santiago de Compostela, e de Enriqueta Viondi Niño, natural da Habana.

Alfredo, médico militar e político, foi nomeado fillo adoptivo da vila e concello da Estrada na sesión do Pleno do concello da Estrada de data 9 de novembro de 1925, pois «en todo momento ha prestado su valiosísima cooperación a cuantos asuntos de interés general afectan á esta villa y ayuntamiento, siendo protector constante de los naturales del municipio».

En 1920 presentouse ás eleccións de deputado a Cortes polo distrito da Estrada, pero gañou Vicente Riestra Calderón.

Foi gobernador civil en Huesca e logo entre 1929 e 1930 foi alcalde de Vigo, onde finou o día 28 de abril de 1938. A súa esposa, Sara, finou o día 11 de marzo de 1969 en Salamanca, onde vivía coa súa sobriña Evita.

2. *Clemencia Elisa Pereira Renda*. Veu a luz na Estrada na casa dos seus pais na Praza Principal o día 1 de novembro de 1875. Contraeu matrimonio o día 15 de xullo de 1895 co comerciante pontevedrés *Benito López Paratcha*, natural de Pontevedra, fillo de Juan Ramón López Cubillo, natural de Vilagarcía, e de Peregrina Paratcha Pasant, natural de Pontevedra.

O óbito de Benito tivo lugar en Pontevedra o día 11 de xullo de 1929 e Clemencia finou viúva en Salamanca o 25 de febreiro de 1968, onde vivía coa súa sobriña Evita. Deste matrimonio non quedou sucesión.

3. *Herminia Pereira Renda*. Nativa da Estrada desde o día 17 de outubro de 1877, uniuse en matrimonio na súa vila o día 8 de setembro 1902 con *Manuel Fidalgo Lugo*, rexistrador da propiedade na Estrada, natural de Cira, fillo de Manuel Fidalgo Sieiro e de Juana Lugo Santos, ambos naturais de Santa Eulalia de Cira,

O pasamento de Herminia tivo lugar en Vigo o día 6 de xullo de 1977. Deste matrimonio quedaron cinco fillos:

- A. Herminia Fidalgo Pereira, nada na Estrada, rúa Riestra, o día 15 de marzo de 1904, finou solteira en Vigo o 26 de febreiro de 2011.
- B. Manuel Fidalgo Pereira, nacido na Estrada, rúa San Paio, o día 13 marzo de 1908, morreu en Madrid o 12 de febreiro de 1983 e foi enterrado en Vigo.
- C. Alejandro Fidalgo Pereira. Naceu na Estrada, na rúa San Paio, o día 15 de maio de 1910 e faleceu na Estrada o 16 de abril de 1918.
- D. Alfonso Fidalgo Pereira. Tamén é natural da Estrada, onde naceu o 14 de maio de 1912 na rúa San Paio. Contrae matrimonio canónico na Capela dos PP. Xesuítas de Bella-Vista (Lavadores, Vigo) o día 12 de outubro 1949 con María Lourdes Suárez Antelo, de 22 anos, natural de Santiago de Compostela, filla de José Suárez Ramos e de Antelo Trillo. Por acordo de 7 de maio de 1982 da Comisión Permanente, Alfonso xubilouse sendo secretario da Sala do Tribunal Central de Traballo. Finou don Alfonso en Madrid, o 17 de xaneiro de 2010.
- E. María de la Soledad Fidalgo Pereira, nada na Estrada, rúa San Paio, 20 de xaneiro de 1916.
- F. María de los Ángeles Fidalgo Pereira, nacida na Estrada, rúa San Paio, o 13 de agosto de 1917, finou en Vigo o día 9 de xaneiro de 2012.
4. *Emma Aquilina Benita Pereira Renda*, nada na casa dos seus pais na Praza Principal da vila da Estrada o 16 setembro de 1879, casou na súa vila natal o día 27 de decembro de 1900 co avogado don *Jesús González Bermúdez*, fillo de Buenaventura González Fernández, natural de Vilagarcía, e de Josefa Amalia Bermúdez de Castro Graña, natural de Cangas. Foron veciños da Estrada, onde aconteceu o óbito de Emma na súa casa da rúa San Lorenzo o día 3 de xuño de 1905. Deste matrimonio quedou un fillo chamado *Jesús González Pereira*, nado na Estrada, rúa San Lorenzo, o día 25 de outubro de 1901. Uniuse en matrimonio con Sofía López Rodríguez, nacida o 19 de xaneiro de 1902 en Torrijos (Toledo), filla de Jaime e Sofía.

O óbito de Jesús aconteceu en Madrid o día 6 de abril 1952 e o de Sofía tamén en Madrid o día 15 de outubro de 2005, ambos soterrados no cemiterio de Sotillo de la Adrada (Ávila). Deste matrimonio quedaron tres fillos chamados Jesús, María Isabel e Sofía González Pereira.

5. *Lía Pereira Renda*, nada na Estrada o día 8 de setembro 1881, celebrou esponsais na igrexa parroquial de San Paio da Estrada o 23 de xullo de 1906 con don *Domingo Abad Carranceja*, natural de Muros (Oviedo), fillo de Francisco Abad Abalo, natural de Carril, e de Dolores Carranceja Ballás, natural de Comillas (Cantabria).

Lía finou en Barcelona o día 6 de outubro de 1955. Foron pais de:

- A. Carlos Abad Pereira, nado na Estrada o día 9 de novembro de 1908, finou en Barcelona o 1 de maio de 1986.
 - B. Raquel Abad Pereira, nacida na Estrada o 24 de maio de 1917, finou solteira en Barcelona o día 5 de febreiro de 2003.
 - C. Luís Abad Pereira, nado en Vigo o día 12 de xaneiro de 1920, finou en Barcelona o 28 de xullo de 1989.
6. *Eva Pereira Renda*, nace na Estrada o 24 de marzo de 1883. Contrae matrimonio na igrexa parroquial da Estrada o día 23 de xullo de 1906 co seu cuñado, viúvo da súa irma Emma, Jesús González Bermúdez de Castro. Finou viúva en Barcelona o 3 de maio de 1974. Deste matrimonio quedaron tres fillos:
 - A. Eva González Pereira, natural da Estrada, onde naceu o 24 de agosto de 1907 na praza Principal.
 - B. Paz González Pereira, nacida na rúa estradense de San Lorenzo o 29 de novembro de 1908. Finou viúva en Vigo o 26 de decembro de 1984.
 - C. Pablo González Pereira, nado na Estrada, na rúa de Riestra, o 28 de novembro de 1910. Aconteceu o óbito de Pablo en Barcelona o 26 de decembro de 1978.
 7. **Virginia Nicolasa María Gracia Tomasa Pereira Renda**, (que segue).

8. *Camilo José Pereira Renda*. Veu a luz na Estrada o día 8 de novembro de 1886. Foi oficial no instituto de Pontevedra no ano 1908. Casado, finou na Estrada o 16 de xaneiro de 1974.
9. *José Pereira Renda*, nado na rúa de Bedelle da Estrada o día 26 de decembro de 1888, onde finou o día 18 de xullo de 1894.
10. *Ángel Pereira Renda*, nado na rúa de Bedelle da Estrada o día 2 de marzo de 1891.

Militar de carreira, alcanza o grao de coronel. Contrae matrimonio canónico o día 21 de marzo de 1921, na igrexa parroquial de San Pedro de Cornazo en Vilagarcía de Arousa con *Herminia Agulló Barral*, nacida en Vilagarcía de Arousa o día 24 de xaneiro de 1898, filla de Vicente e Maximina.

Ángel morre na Estrada o 26 de xullo de 1965 e Herminia en Madrid o 20 outubro de 1981, se ben ambos foron soterrados no cemiterio de Figueroa na Estrada. Deste matrimonio non quedou descendencia.

Virginia Nicolasa María Gracia Tomasa Pereira Renda

Nada na casa dos seus pais na praza Principal da Estrada o 19 de outubro de 1884, foi apadriñada no bautismo polo cura de san Xiao de Veá e por Virxinia Novoa, veciña de Vigo.

Tras coñecer en Santiago ao que ía ser o seu marido, contraeu esponsais na antiga igrexa parroquial da vila da Estrada o 19 de outubro de 1912 con don Alfonso Daniel Manuel Rodríguez Castelao, nado na vila de Rianxo o 29 de xaneiro de 1886, fillo de Mariano Rodríguez Dios e de Joaquina Castelao Genme, ambos naturais e veciños de Rianxo. Foron padriños de voda o cuñado da noiva e rexistrador da propiedade estradense Manuel Fidalgo e Sara, a irmá de Virxinia. Tralo convite «los desposados salieron después en automóvil para su viaje de novios dirigiéndose a Santiago y siguiendo a Pontevedra y Portugal», para pasar a lúa de mel.

O óbito de Castelao ocorreu en Bos Aires o 7 de xaneiro de 1950 e Virxinia finou en Madrid o 23 de decembro de 1969.

O seu único fillo *Alfonso Luís Rodríguez Pereira* tamén naceu na Estrada. Segundo o Rexistro Civil tivo lugar o 1 de febreiro de 1914

Virxinia.

e foi bautizado na parroquia de San Paio da Estrada o día 27 de febreiro de 1914, impoñéndoselle os nomes de Alfonso Jesús de Braga. Finou en Pontevedra o día 3 de xaneiro de 1928 aos 14 anos.

Anos máis tarde o panteón de Pontevedra no que foi sepultado, foi requisado e mandáronlles retirar as cinzas do rapaz. A nai recolleu os restos e depositounos no cemiterio de Pereiró (Vigo). E máis adiante, estando xa viúva Virxinia, comunicáronlle que apareceran máis restos, que ela recolleu e depositou no panteón dun curmán da Estrada. Non sería ata 1986 que os restos de Pereiró foron trasladados tamén á Estrada.

Voda de Virxinia e Castelao, 1912.

Sepultura de Virxinia e do seu fillo.

Rúa Castelao na Estrada.

Virxina morreu en Madrid en decembro de 1969. O concello da Estrada en sesión ordinaria do día 27 dese mes e ano fixo «constar en acta el profundo sentimiento de la Corporación por el fallecimiento ocurrido en Madrid el pasado día 23 de Dª Virginia Pereira Renda, natural de esta villa, perteneciente a una de las familias de más arraigo en el municipio y viuda que fue del eminente artista y escritor D. Alfonso Rodríguez Castelao».

Os restos mortais de Virxina, que estaban no cemiterio da Al mudena en Madrid, e os do seu fillo, foron inhumados e trasladados ao cemiterio da Estrada, onde foron soterrados xuntos o 19 de outubro de 1986. Coincidindo con eses actos, o concello da Estrada nomeou a Castelao fillo adoptivo da vila.

A ascendencia de Alfonso Rodríguez Castelao podémola retrotraer ata seu pai:

Mariano Rodríguez Dios, nado en Rianxo ás 12 horas do día 17 de febreiro de 1859 e bautizado na igrexa parroquial de Santa Columba ao día seguinte. Era fillo de Manuel Rodríguez e de Ventura de Dios, e neto por liña paterna de Luís Rodríguez e Ana María García e pola materna de José de Dios e María de Figueira.

De profesión, mariñeiro, contraeu matrimonio na igrexa de Santa Columba de Rianxo o día 13 de xullo de 1885 con Joaquina Castelao

Genme, nada ás 6 da mañá do día 14 de maio de 1858 e bautizada o mesmo día na igrexa de Santa Columba, filla de Ramón Castelao Vidal e Teresa Genme, veciños de Rianxo, neta por liña paterna de Francisco Castelao Balado e de María Rosa Vidal Figueira, e neta por liña materna de Bartolomé Genme e Joaquina Fuentes.

O matrimonio de Mariano e Joaquina emigrou para Arxentina e grazas a moitos sacrificios fíxose cunha situación económica que lle permitiu pagarlle os estudos de medicina ao seu fillo. Mariano, que chegou a ser alcalde de Rianxo, finou en novembro de 1932 e a súa dona Joaquina finou en Rianxo o día 24 de xaneiro de 1945.

Foron pais de:

1. *Alfonso Daniel Manuel Rodríguez Castelao* (que segue).
2. *Joaquina Teresa Rodríguez Castelao*. Nada en Bos Aires o día 15 de maio de 1899, o seu pasamento aconteceu o día 23 de marzo de 2000 en Rianxo, rúa de Baixo, núm. 42. Finou solteira.
3. *Josefina Rodríguez Castelao*. Naceu en Bos Aires e finou célibe en Rianxo o día 15 de outubro de 1974.

Alfonso Daniel Manuel Rodríguez Castelao

Naceu en Rianxo na casa dos avós maternos sita en Cabo da Vila o 29 de xaneiro de 1886 ás 10 da mañá.

De profesión médico, funcionario, mestre de debuxo, deseñador e ilustrador, tamén foi político chegando a ser deputado nacional.

Porén, ao parecer Castelao namorouse primeiro de Eva Pereira, a irmá de Virxinia, pero Eva por vontade do seu pai casou co seu cuñado Jesús González, trala morte de parto da súa irmá Emma, para que a criatura tivese unha nai. Logo, tras varios anos de relación con Virxinia, Castelao casou con esta.

No momento de casar Alfonso residía na rúa Principal de Rianxo, nº 7. Contraeu esponsais na igrexa parroquial de San Paio de A Estrada, ás 10 da mañá do día 19 de outubro de 1912, con dita *Virginia Nicolasa María de Gracia Tomasa Pereira Renda*.

Castelao foi cabeza de lista do «Frente Popular» en 1936 e o candidato máis votado. Chegado o «Alzamiento», Castelao tivo que partir ao exilio, mentres que seus cuñados Pérez Viondi e Ángel Pereira tomaban partido polo bando franquista.

REPÚBLICA DOS ESTADOS UNIDOS DO BRASIL

FICHA CONSULAR DE QUALIFICAÇÃO

MODELO S.C. 189
310180

Esta ficha, expedida em duas vias, será entregue à Polícia Marítima e à Imigração no porto de destino

Nome por extenso Alfonso Rodriguez Castelao

Admitido em território nacional em caráter **TEMPORÁRIO**

Nos termos do art. **25** letra **A** do dec. n. 5.010-20-8 de 1938

Lugar e data de nascimento Rianjo. 30-1-1886.

Nacionalidade Espanhola Estado civil Casado

Filiação (nome do Pai e da Mãe) Mariano e Joaquina Castelao

Profissão Desenhista

Residência no país de origem Belgrano 2605, nesta.

NOME IDADE SEXO

Autorizado por telegrama do Ministério das
Relações Exteriores. - Viaja em transito para
o México.

FILHOS
MENORES
DE 18 ANOS

Passaporte n. -100- expedido Consulado da Espanha em
Nova York na data 1-5-1939.

visado sob n. 4611

ASSINATURA DO PORTADOR:
ay R. Castelao

SEL
CON

Consulado Geral do Brasil
em Buenos Aires, **28 SET 1945**

VELO CONSUL GERAL
[Signature]
S. F. GARCIA DE SOUSA
CONSUL AGUINTE

.NOTA - Esta ficha deve ser apresentada a qualquer polo autoridade consular, sendo as duas vias em original.

Sarcófago de Castelao. Santiago.

Castelao e Virxina foron ao exilio xuntos, primeiro a EEUU e Cuba, antes de chegar a Arxentina, que era o seu destino e onde foron recibidos cos brazos abertos.

O seu óbito sucedeu no sanatorio do Centro Gallego en Bos Aires o día 7 de xaneiro de 1950, tras ser tratado na súa longa enfermidade no *Centro Gallego* en Bos Aires, aínda que daquela pouco

se podía facer, mesmo en EEUU, onde algúns estradenses, como José Fernández Caramés, pensaron en trasladalo aportando os recursos necesarios.

Os seus restos foron inhumados no mausoleo que o Centro Gallego ten no cemiterio bonaerense de Chacarita, onde estiveron ata 1984 cando foron traídos a Galicia e depositados no Panteón de Galegos Ilustres na igrexa do convento de Santo Domingo de Bonaval en Santiago.

Actualmente na Estrada os nomes de Virxinia Pereira, Alfonso R. Castelao e Pérez Viondi dan nome a cadansúa rúa.

Rúa de Virxinia na Estrada.

Fontes documentais

Libros sacramentais das parroquias de Santa Columba de Rianxo e de Trobe (Vedra), depositados no Arquivo Histórico Diocesano de Santiago de Compostela.

Libro de casados e bautizados da parroquia de San Paio de A Estrada, depositados no arquivo parroquial da Estrada.

Libros de matrimonios, nacementos e defuncións do Rexistro Civil da Estrada.

Arquivo Municipal da Estrada. Libros de Sesións, Pleno 9 de novembro 1925 do concello da Estrada.